

Tidiga tecken

Försämrade funktioner och sjukdom

**Uppföljning av äldre personer
med kognitiv funktionsnedsättning
eller utvecklingsstörning**

Habilitering och Hjälpmedel, Landstinget i Uppsala län
Äldrepsykiatriska verksamhetsområdet, Akademiska sjukhuset
Uppsala kommun

I samarbete med Svenskt Demenscentrum och Regionförbundet Uppsala län

1: Inledning

2: Handbok

3: Samtycke

4: Kartläggningsverktyget

5: Att bli äldre

Tidiga tecken

Försämrade funktioner och sjukdom

Inledning

Kartläggningsinstrumentet Tidiga tecken är utvecklat av det nationella norska kompetenscentret för åldrande och hälsa som sedan 2004 administrerat ett nationellt utvecklingsprogram om utvecklingsstörning och åldrande. För anpassningen till svenska förhållanden ansvarar neuropsykolog Barry Karlsson och överläkare Monica Björkman. Översättning från norska: Semantix.

Kognitiva funktionsnedsättningar t.ex. utvecklingsstörning och åldrande

Livslängden för personer med utvecklingsstörning har ökat betydligt under de senaste årtiondena. Utveckling av den medicinska kunskapen och förbättrade livsvillkor är några av förklaringarna till att de blir äldre, precis som den övriga befolkningen. Åldrande är en process och inte en händelse. Åldrandeprocessen börjar och utvecklar sig olika från individ till individ. Den är nära knuten till tidigare delar av livsförloppet. Hälsa, livsstil, direkt och indirekt stöd tidigare i livet kombinerat med genetiska anlag påverkar åldrandeprocessen för en individ. I grunden åldras personer med utvecklingsstörning ungefär på samma sätt som andra, men de möter särskilda utmaningar. Personer med utvecklingsstörning kan ha en kombinerad problematik med fysiska och kognitiva svagheter. I varierande grad påverkar detta deras förmåga att klara av vardagen och möjligheterna att påverka miljön omkring dem.

Inom kommunala och landstingsdrivna verksamheter och deras privata entreprenader känner man av de förändringar som ökad ålder medför hos personer med utvecklingsstörning. Förmedling av kunskap, utveckling av omsorgsmodeller och ett genomgripande attitydarbete är något man ser behov av i framtiden.

Habilitering

De specialiserade habiliteringsverksamheterna i Sverige ska ge stöd i form av insatser inom habilitering av barn, unga, vuxna och äldre med medfödd eller tidigt förvärvat funktionshinder som ger stora och kombinerade problem och rätt till

insatser enligt LSS. De insatser som avses finns uppräknade i LSS-lagens §9 och ansvaret för habilitering delas mellan kommunerna och landstingen.

Kommunerna har huvudansvaret för habilitering av sina invånare. Personer med komplexa problemställningar som kräver kompetens utöver det som kan förväntas finnas i de kommunala verksamheterna kan söka rådgivning och annat personligt stöd från sina landsting.

Samarbetspartners

Habilitering och hjälpmedel i Uppsala län

Habilitering och hjälpmedel är en länsövergripande förvaltning med specialistfunktion som ska tillgodose behovet av habilitering/rehabilitering, hjälpmedel, tolkservice samt råd och stöd enligt LSS för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder i Uppsala län. Habilitering och hjälpmedel ska utifrån individuella behov erbjuda insatser i ett livsperspektiv. Insatserna ska ske i nära samverkan med brukaren, dennes nätverk och övriga samverkanspartners. Habilitering och hjälpmedel bidrar till fungerande vardagsliv, god livskvalitet och delaktighet i samhället. Verksamheterna ska kännetecknas av hög kvalitet, god tillgänglighet, gott bemötande, kostnadseffektivitet, bra service och väl utvecklad samverkan med brukare och intressenter.

Äldrepsykiatri vid Akademiska sjukhuset i Uppsala

Äldrepsykiatriska verksamhetsområdet är en länsövergripande specialistinstans för utredning, diagnostik, behandling och vårdnivåbedömning av äldrepsykiatriska patienter i öppen och sluten vård. Äldrepsykiatrins arbete utgår från den äldre människans behov, resurser och problem. Att åldern ofta är den gemensamma nämnaren för patienterna betyder inte att alla äldre har samma behov och svårigheter. Vi tar hänsyn till varje individs specifika livssituation och söker utforma en lösning som är anpassad till just honom eller henne.

Uppsala kommun

Uppsalas äldre ska kunna leva ett bra, tryggt och meningsfullt liv. Kommunen har tillsammans med andra samhällsaktörer ansvar för att se till att förutsättningarna för ett gott liv som senior finns. Uppsala har mycket att erbjuda både vad det gäller kommunal service och andra aktiviteter och upplevelser. Kommunens äldreomsorg för personer över 65 år är en del av den svenska välfärden och regleras av lagar som ställer den enskildes behov i centrum. Kommunen ger stöd och insatser

både enligt socialtjänstlagen (SoL) eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Socialtjänstlagen ger rätt till hjälp i hemmet, särskilt boende för service och omvårdnad för äldre. Enligt hälso- och sjukvårdslagen ska alla erbjudas en god och säker vård.

Regionförbundet Uppsala län

Regionförbundet Uppsala län ansvarar för det strategiska och övergripande folkhälsoarbetet i länet, samordning av insatser samt för att föra in ett folkhälsoperspektiv i det regionala utvecklingsarbetet. Regionförbundet vill bidra till ett gott samarbete i länet och stödja det lokala folkhälsoarbetet genom att vara bollplank, erbjuda kunskapsstöd, utbildning och omvärldsbevakning. Vi vänder oss främst till länets kommuner och landsting men samarbetar även med andra myndigheter och ideella organisationer.

Svenskt demenscentrum

Svenskt demenscentrum (SDC) invigdes den 15 februari 2008. Bakom centret står Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum och Stiftelsen Silviahemmet. Uppdraget kommer från Socialstyrelsen och regeringen som finansierar verksamheten. SDC arbetar för att samla in, strukturera och sprida kunskap; vidare att sammanställa utvärderingar och forskningsresultat. Att kunskapsutveckling ges i en mer tillämpad och praktisk inriktning och underlättar implementering av nya kunskaper i vård och omsorg. SDC vill vara en länk mellan forskning, praktik och beslutsfattare och navet i ett nationellt nätverk av FoU-verksamheter.

Tidiga tecken

Försämrade funktioner och sjukdom

Handbok för kartläggningsarbetet

Del A: Allmänna upplysningar

Del B: Checklista för hälsa

Del C: Kartläggning av förändringar av färdigheter

Del D: Checklista för förändringar av kognition och beteende

Del E: Checklista för bakgrundshändelser vad gäller miljö och socialt nätverk

Del F: Sammanfattning, utvärdering och plan för ytterligare undersökningar och åtgärder

Habilitering och Hjälpmedel, Landstinget i Uppsala län
Äldrepsykiatriska verksamhetsområdet, Akademiska sjukhuset
Uppsala kommun

I samarbete med Svenskt Demenscentrum och Regionförbundet Uppsala län

Vad är kartläggningsverktyget

Tidiga tecken – försämrade funktioner och sjukdom?

Tidiga tecken har utvecklats för att skapa goda rutiner för tidig upptäckt av tecken på försämrade funktioner och sjukdomar hos vuxna och äldre personer med utvecklingsstörning (kallas i följande text brukare). Kartläggningsverktyget bygger på kända och dokumenterade verktyg som täcker de vanligaste sjukdomarna och allmänt försämrade funktioner. Verktöget är utvecklat för användning av vård- och omsorgspersonal som arbetar direkt med brukare. Primärt ska schemat fyllas i av dem som utför tjänsterna på boendet, för att sedan ta upp resultaten av kartläggningen med personalen på arbetsplats/dagcenter och anhöriga.

Tidiga tecken är inte ett diagnosverktyg, men kan vara ett bra hjälpmedel i en utrednings- och diagnostiseringsprocess. Resultaten kan dessutom läggas till grund för planering av en gradvis nedtrappning i arbetslivet samt framtida behov av insatser, aktiviteter och bostadsförhållanden. De enskilda delarna av kartläggningsverktyget är inte fullständiga, men tillsammans fångar de upp en generell bild av funktion och hälsa. Andra uppföljningsrutiner används vid sjukdom och vid särskilda förhållanden knutna till ett syndrom eller en orsaksdefinierad utvecklingsstörning. Om en person till exempel utvecklar en demenssjukdom kommer verktyget inte att täcka de behov som krävs av utrednings- och uppföljningsrutiner.

Tidiga tecken ska användas över lång tid och kartläggningen bör starta när personen befinner sig i en stabil fas i vuxenlivet. För många kommer detta att vara mellan 35 och 50 år, beroende på graden av utvecklingsstörning och syndrom. För personer med Downs syndrom rekommenderar vi att man börjar mellan 35 och 40 år och 50 år för övriga. *Tidiga tecken* genomförs som en årlig rutin och ska ses i sammanhang med andra rutiner, som t.ex. habiliteringsplan, registrering av vårdtyngd, utvärdering av myndighetsbeslut avseende brukare, upprättande eller utvärdering av individuell plan eller i samband med personalsamtal på arbetsplatsen. Regler för samtycke, tystnadsplikt, dokumentation och förvaring av materialet ska följas.

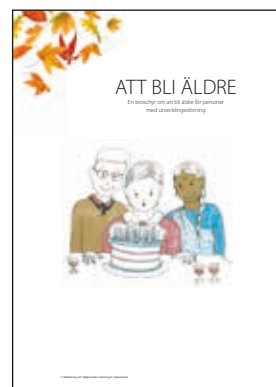
Det finns plats för fem registreringar i kartläggningsschemat.

Tidiga tecken tar omkring en timme att genomföra. Verktöget består av fem delar med olika områden som ska kartläggas. Till sist görs en samlad bedömning av resultatet och om det kräver ytterligare uppföljning. Verktöget är anpassat för alla grader av utvecklingsstörning. Resultaten visualiseras så att förändringar lätt blir synliga för dem som utför kartläggningen.

Samtycke till inhämtning av upplysningar och användning av Tidiga tecken

Tidiga tecken ska inte användas utan samtycke från brukaren. Samtycket ska vara informerat, vilket innebär att brukaren ska ha fått information om och förstått vad kartläggningen innebär. Samtycket kan när som helst återkallas av brukaren. *Tidiga tecken* inhämtar information om hälsa, kognitiv funktion, beteende, praktiska och sociala färdigheter samt socialt nätverk. Eftersom det är hälso- och sjukvårdsupplysningar som insamlas rekommenderar vi skriftligt samtycke från brukaren eller god man/förvaltare.

För de flesta ingår en procedur för generellt samtycke redan vid första kontakten med t.ex. en gruppbostad eller servicebas. I dessa fall behövs ej ett separat samtycke för *Tidiga tecken*.

Oberoende av förmåga till samtycke eller tidpunkten för kartläggningen ska de som genomför kartläggningen sörja för att brukaren informeras och förbereds på bästa möjliga sätt. Häftet "Att bli äldre" är skrivet med lättläst text och utformat för personer med utvecklingsstörning. Häftet kan vara ett stöd för att förklara varför *Tidiga tecken* används.

Förvaring av Tidiga tecken

Inom sjukvården måste man dokumentera vilka observationer, utvärderingar, beslut och konkreta handlingar som utförs. För socialtjänsten gäller endast en uppmaning att göra detta, men enligt förvaltningslagen finns en anteckningsplikt som i stort sett motiverar den dokumentationsplikt som finns i journallagen. Vi rekommenderar att socialtjänsten använder reglerna om journalplikt och förvaring.

Förvaring av uppgifter om brukare ska skyddas mot skador och obehörig insyn. Platsen där uppgifterna förvaras ska vara fysiskt skyddad mot brand, vattenskador, inbrott med mera. Dessutom ska journalerna förvaras så att de inte är tillgängliga för andra än dem som har rätt att läsa dem.

Du kan tanka hem ett fingerat ifyllt handledningsexemplar av Kartläggningsinstrumentet på www.lul.se, sök på "Tidiga tecken".

Varför ska vi ha goda rutiner för att upptäcka tidiga tecken på försämrade funktioner och sjukdom?

Många personer med utvecklingsstörning får inte tillräckligt bra eller snabb uppföljning av sin hälsa. Krämpor som egentligen är enkla att behandla kan utveckla sig till kroniska eller allvarliga sjukdomar. Symtom på sjukdomar kan vara annorlunda hos äldre personer än hos yngre. Äldre kan t.ex. ha lunginflammation utan att ha feber, eller kärlekskramp utan smärta i bröst eller armar. Dessutom kan personer med utvecklingsstörning ha en mer komplex sjukdomsbild eftersom många har flera olika funktionshinder och andra avvikelser.

Mediciner kan ha en annan effekt hos äldre i allmänhet eller annan effekt hos personer med utvecklingsstörning. Många äldre med utvecklingsstörning kan få samma mediciner under flera år utan att användningen utvärderas ordentligt. Det är viktigt att medicineringen utvärderas regelbundet tillsammans med den ansvarige läkaren. För att garantera en god rutin för detta rekommenderas att medicineringen gås igenom varje gång Tidiga tecken fylls i. En kopia av läkemedelslistan eller utskrift av elektroniskt läkemedelsschema arkiveras i pärmen. Detta ska inte ersätta läkemedelsöversikten som alltid ska finnas skriftlig i den enskildes journal.

När förmågan att förmedla kroppsliga och psykiska förändringar är begränsad kan dessa istället ta sig uttryck i ändrat beteende. Sådant ändrat beteende kan vara svårt att förstå för anhöriga/omsorgspersonal. Ändrat beteende kan förekomma långt innan symtombilden är så tydlig att man kan ställa diagnos. Utgångspunkten är att alla beteendeförändringar ska tolkas som ett sätt att kommunicera att något påverkar personen, t.ex. smärta. Hos äldre kan ändrat beteende ofta ha en somatisk orsak. Omsorgspersonal måste därför ha goda rutiner som garanterar att regelbundna hälsokontroller genomförs och på så sätt göra det mer sannolikt att sjukdomar upptäcks och behandlas på ett tidigt stadium.

Förändring eller minskning av förmågan att klara vardagslivets färdigheter (ADL-färdigheter) är en indikator på förändring av hälsan, såväl fysiskt som psykiskt. Försämring av färdigheterna och förändrade hjälpbehov är diagnoskriterier för flera sjukdomar som t.ex. demens och depression.

Händelser, både tidigare och aktuella, kan påverka den psykiska och fysiska hälsan. Det kan vara fråga om små eller stora händelser i familjen, bland vänner eller omsorgspersonal. Händelserna kan ha stor påverkan på den enskilde och det sätt som detta kommer till uttryck på kan lätt missas eller förväxlas med symtom på olika sjukdomar. Förändringar i kringförhållanden som t.ex. bemanning, byte av personal eller mindre resurser till fritidsaktiviteter kan inverka negativt. I kartläggningsschemat finns olika frågor som fångar upp en del av de förändringar som kan förekomma. Dessutom bör ett utförligt arbete göras

med att dokumentera den enskildes levnadshistoria. Detta kan vara till stor nytta om brukaren t.ex. får en demenssjukdom.

Förändring – vad gör man?

Alla förändringar bör utvärderas men svårighetsgraden avgör vilka åtgärder som vidtas. Gå igenom resultaten och kontrollera hur brukaren själv uppfattar resultaten av kartläggningen. Personen kan själv vilja påverka utformningen av omsorgen och ha egna önskemål och planer för ålderdomen. Ta upp förändringarna på brukar- eller personalmöte och med anhöriga om det är naturligt att dessa involveras. Avgör om en grundligare observation och kartläggning behövs av förändringen. Det kan finnas en naturlig förklaring till förändringen som är lätt att åtgärda. Om större eller flera förändringar sker bör en läkare kontaktas eventuellt för remiss till specialistvård. Senare i vägledningen beskrivs mer detaljerat vad som bör göras när man observerar förändringar.

Allmänt om att fylla i Tidiga tecken

- Kartläggningen ska utföras av helst två personal som känner brukaren väl och sedan en längre tid. Detta bör vara enhetschef, kontaktperson i boendet och/eller anhöriga/god man/förvaltare.
- Notera vem som är med på kartläggningen. Även namn på dem som ger upplysningar utanför boendet.
- Gå därefter igenom kartläggningen med brukaren, personalgruppen, anhöriga och/eller personalen på arbetsplats/dagcenter för utvärdering om kartläggningen ger en enhetlig uppfattning av hälsa och funktionsnivå.
- Den första kartläggningen är ett startstatus för brukarens hälsa och funktionsnivå. Senare kartläggningar bedöms utifrån detta. Detta innebär att den första registreringen är en baslinje för framtida registreringar.
- Kartläggningen genomförs årligen, eventuellt före utvärdering av beslutade insatser och omvårdnadsplan, samt vid misstanke om förändring av funktionsnivå och hälsa.
- Alla delar av kartläggningen bör genomföras samtidigt varje gång.
- Det är inte alla frågor som kan kontrolleras och besvaras omedelbart. I vissa fall kommer det att finnas behov att göra observationer över en viss period.
- Vid kartläggning nästkommande år bör helst minst en av de omsorgspersonal som deltog vid förra registreringen vara med igen.

Del A: Allmänna upplysningar

Detta är en inledande kartläggning med genomgång av diagnoser, hjälpmedel, särskilda egenskaper för syndromet eller utvecklingsstörning samt bakgrundsinformation. Ett särskilt schema för mediciner ska finnas och bör uppdateras vid varje kartläggning.

Skriv upp nuvarande diagnoser i fältet "Diagnoser/sjukdomar" på sidan 2. Tidigare sjukdomar och skador som t.ex. epilepsi sedan barndomen, benbrott, hjärtoperationer, cancer etc. antecknas under Bakgrundsinformation på sidan 3. Tidigare vårdtillfällen på sjukhus eller institutioner bör antecknas. Detta gäller även eventuella tidigare utredningar av olika specialister. Informationen från tidigare kartläggningar kan vara ett bra komplement och jämförelse för Tidiga tecken. Många personer kartlades grundligt när de flyttade ut från institutioner på 80-90-talen.

Exempel sidan 2 och 3

Del A: Allmänna upplysningar

i **Skriv ned nuvarande diagnoser och hjälpmedel**

- Med diagnos/sjukdom menas syndrom, funktionshinder, kroniska tillstånd/sjukdomar, förvärvade skador, syn- och hörselnedsättning etc.
- Senare ändringar av diagnoser och hjälpmedel förs in fortlöpande.
- Skriv anteckningar i del F.

Diagnoser/sjukdomar	Datum/signatur
<i>Downs syndrom</i>	<i>1/11-10 H</i>
<i>Epilepsi</i>	<i>2/10-12</i>

Beskrivning på vänster sida och datum med signatur av dem som har skrivit i schemat till höger.

Särskilda egenskaper eller utvecklingsstörning

- Ge en kort beskrivning om det finns hälsoproblem.
- Vad är dokumenterat om syndromet eller utvecklingsstörningen?
- Sök information i litteratur, på Internet, Sociala medier, FUB, etc.
- Skriv anteckningar i del F.

Fysiska och medicinska förhållanden

Ökad risk för försämrad syn och hörsel
Var uppmärksam på problem med

Beskriv kort särskilda egenskaper för syndromet som kan ha betydelse för åldrandet.

Del B: Checklista för hälsa

Checklistan för hälsa är indelad i två delar. Den första delen är en kvalitetssäkring för att se till att hälsoundersökningar genomförs regelbundet. Den andra delen innehåller frågor som rör det allmänna hälsotillståndet och om detta har förändrats under det senaste året. Det är en fördel att ha alla papper tillgängliga som rör brukaren.

Personal kan ha olika uppfattning av brukarens tillstånd avseende olika kroppsliga funktioner. Vid osäkerhet bör det "svagaste" alternativet väljas. Personen kan vid första registrering av Tidiga tecken använda glasögon och se bra men om synen sedan ändras markeras detta som en förändring. Förändringen kan bero på normalt åldrande, men det

kan också ha en sjukdomsorsak t.ex. grå starr. Var uppmärksam på att sent debuterad epilepsi kan vara ett tidigt tecken på demensutveckling eller annan förändring i hjärnan. Personer med Downs syndrom får oftare epilepsi och då särskilt med myoklona anfall, förutom andra vanliga anfallstyper. Myoklona anfall yttrar sig som ryckningar i kroppen eller att man slår ut med armarna.

Utvärdering och uppföljning

Utvärdering av förändringar i hälsotillståndet kan vara komplicerat och förändringar bör tas upp löpande med ansvarig läkare. Många personer med utvecklingsstörning har även ett eller flera andra funktionshinder av olika svårighetsgrad. Uppföljning av detta kräver särskild kunskap och nödvändig hälsouppföljning måste anpassas individuellt. I den första delen finns en lista över en rad undersökningar som kan vara aktuella, och som ger personalen en snabb översikt över om undersökningarna genomförs regelbundet. Resultaten från undersökningarna tas med i den slutliga utvärderingen under del F. Ökat antal dagar med sjukfrånvaro eller inläggning på sjukhus kan vara en indikator på förändrat hälsotillstånd.

Ökning eller minskning av Body Mass Index (BMI) kan vara ett tecken på förändrat hälsotillstånd. BMI, som är den engelska förkortningen för kroppsmasseindex, anger förhållandet mellan vikt och längd. BMI är ett mått för att beräkna normal vikt och testet är giltigt för kvinnor och män över 20 år. Detta index är dock endast en riktlinje, eftersom det inte tar hänsyn till personers individuella variationer som t.ex. kroppens sammansättning, vätskeansamling, graviditet, muskelmassa och fettdepåernas placering. (Vi vet t.ex. att s.k. buk fett ökar risken för hjärt-/kärlsjukdomar mer än fett som ansamlas kring höfterna.) Formeln för uträkning av BMI finns i kartläggningsschemat.

Utvärdering av BMI-värden

Under 18,5	Undervikt
18,5–24,9	Normal vikt
25,0–29,9	Övervikt
30,0–39,9	Kraftig övervikt
Över 40	Sjuklig övervikt

I del två är svarsalternativen utformade så att förändringarna visualiseras genom att kryssmarkeringarna blir stigande, sjunkande eller stabila i schemat. Om en eller flera frågor visar stigande markeringar är det en signal på negativ utveckling av hälsotillståndet.

Exempel sidan 5

	2 till 6 gånger under det senaste året	☐	☐	☐	☐	☐
	1 gång under det senaste året	☐	☐	☐	☐	☐
	Inga fall registrerade under det senaste året	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Har verkat förvirrad under kortare eller längre perioder. Gäller inte förvirring i samband med epileptiska anfall.					
	Fler än 6 gånger under det senaste året	☐	☐	☐	☐	☐
	2 till 6 gånger under det senaste året	☐	☐	☐	☒	☐
	1 gång under det senaste året	☒	☒	☒	☐	☐
	Inga förvirringsepisoder registrerade under det senaste året	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Hörsel					
	Är döv	☐	☐	☐	☐	☐
	Kraftigt nedsatt hörsel	☐	☐	☐	☐	☐
	Något nedsatt hörsel	☐	☐	☐	☐	☐

Vilka vidare åtgärder som vidtas beror på hur allvarliga de observerade förändringarna är. Misstanke om kroppsliga sjukdomar ska tas upp med läkare. Om mindre förändringar förekommer, t.ex. mer vaken tid på natten, genomförs systematisk observation för att få bättre insikt i vad som faktiskt sker.

Del C: Kartläggning av förändringar av färdigheter

Kartläggningen ska fånga upp förändringar i förmågan att klara praktiska göromål (ADL-färdigheter). Förändringarna framkommer vid observation och registrering av vad brukaren klarar av och vilken slags hjälp omsorgspersonal ger idag. Kartläggningen är uppbyggd enligt ett dygnsmönster med fyra perioder: morgon, dag, kväll och veckosysslor.

Kartläggningen genomförs i huvudsak av personal i boendet. Om brukaren arbetar eller går till en daglig verksamhet utanför hemmet kontaktas personalen på dessa platser och de svarar på frågorna om dagaktiviteter på sidan 8. Kom ihåg att skriva ned namn på dem som ger informationen.

Exempel sidan 8

Registrering:		1:a reg.	2:a reg.	3:e reg.	4:e reg.	5:e reg.
Datum:		1/11-10	3/11-11	2/11-12		
Utfört av:		HM LS	HM LS	HM LS		
Morgon						
1.	Stiger upp i normal tid för denna person	0	0	1		
2.	Duschar/tvättar sig	1	2	2		
3.	Klär på sig	0	1	2		
4.	Går på toaletten	0	1	1		
5.	Lagar frukost	2	2	3		
6.	Äter frukost	0	0	1		
7.	Borstar tänder	1	2	3		
8.	Tar på sig ytterkläder enligt väderförhållanden och tillfälle	3	3	4		
9.	Lämnar bostaden i rätt tid	1	1	2		
10.	Tar bussen till arbetet	0	2	5		
11.						
12.						
Summa hjälpkoder		8	14	24		
Summa, antal besvarade frågor Aktiviteter som inte är aktuella (X) tas inte med		10	10	10		
Dag						
Hämta information från arbete/daglig verksamhet. Om personen inte har dagliga verksamheter, utelämnas denna del.		Kontaktperson: Anders Eriksson				
Registrering:		1:a reg.	2:a reg.	3:e reg.	4:e reg.	5:e reg.

Kom ihåg att skriva upp datum och vem som har utfört registreringen.

Ex: Här skriver du in den «hjälpkod» som hänvisar till hur personen behärskar aktiviteten. Översikt över «koder» se sidan 7 i kartläggningsschemat.

Ex: Här är ett exempel där personen inte hittar till bussen och måste få hjälp.

Kom ihåg att skriva upp namnet på kontaktperson på arbetsplatsen.

Vi har tagit fram en numrerad kodlista som ska användas vid registrering. Personal ska koda hjälpbehovet utifrån vad brukaren faktiskt utför och inte vad de tror att han/hon klarar av. Varje hjälpkod har en beskrivning med ett stödord för hjälpen, en utförlig beskrivning av vad brukaren själv klarar, typen av hjälp som ges och grad av personalnärvaro. Många kommer att märka att de ger olika mycket hjälp. I sådana fall registreras den högsta hjälpkoden.

Under varje period finns tomma rader. Använd dessa om det finns andra aktiviteter som kan utgöra goda indikatorer för att visa den individuella färdighetsnivån. Detta kan vara sådana aktiviteter eller rutiner som att hämta tidningen på morgonen, tvätta håret, ta ut soporna, byta sängkläder, gå till banken, tömma diskmaskinen, ringa föräldrarna, m.m.

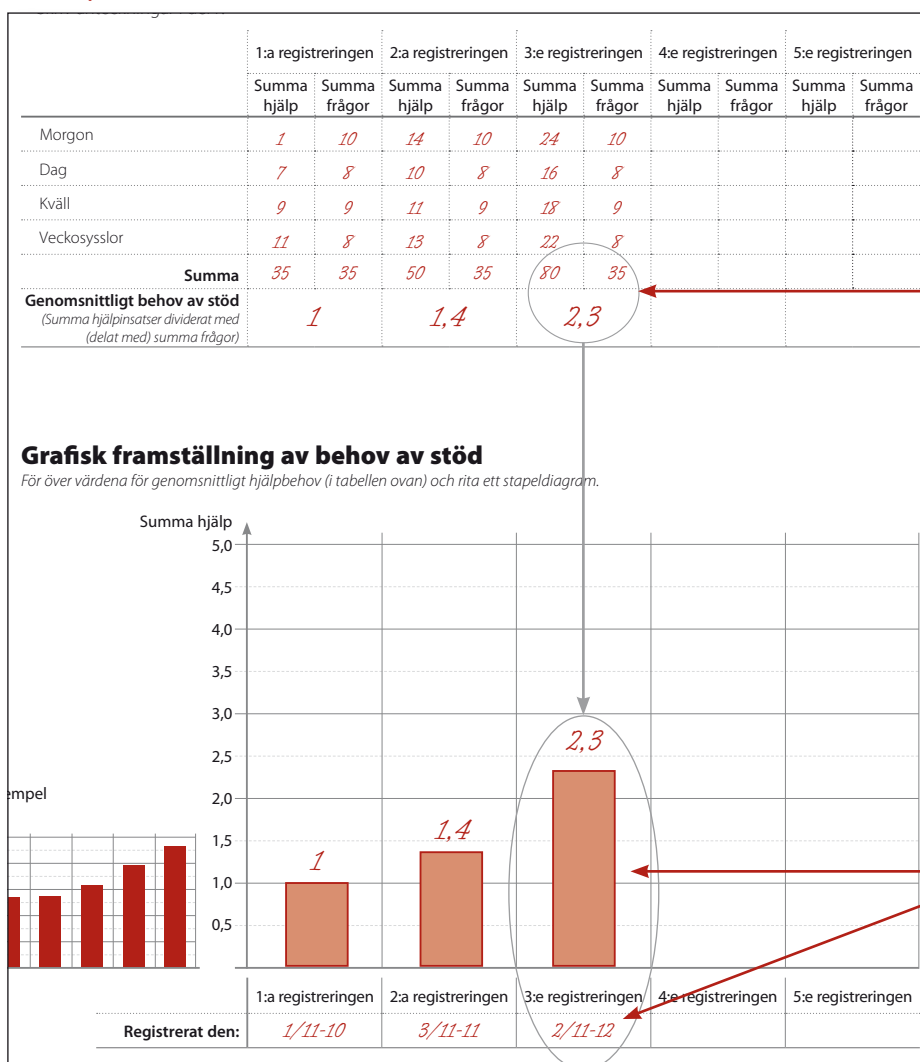
Hjälpbetovskoderna summeras och ett genomsnittligt hjälpbetov räknas ut och visualiseras grafiskt med ett stapeldiagram på sidan 10.

Utvärdering och uppföljning

Det genomsnittliga hjälpbetovet förs in i diagrammet och med tiden kommer försämring av färdigheterna att synas genom att värdet (längden) på staplarna stiger. Man bör även titta på delsummorna genom att jämföra t.ex. morgon och kväll för att se om dessa ändrar sig. Det kan förekomma variationer under dagen, som bör komma fram här.

Om färdigheterna blir sämre och hjälpbetovet ökar kan det vara ett tecken på att det allmänna hälsotillståndet är försämrat. Orsakerna kan finnas i miljön, eller så gör den funktionella åldern att personen blir fortare trött. En förändring av färdigheterna kan maskeras av att personalen ger olika hjälp eller ökar hjälpen utan att förändringarna upptäcks. Vid förändringar bör man utvärdera och kartlägga de berörda områdena.

Exempel sidan 10

Summan för behovet av stöd delas med summan av antalet besvarade frågor.
Exempel:
 $80 : 35 = 2,3$ (2,2857)

Rita en stapel med värdet för det genomsnittliga behovet av stöd.

Kom ihåg att skriva in registreringsdatum.

Del D: Checklista för förändringar av kognition (minne, kommunikation och koncentration) och beteende

Checklistan bygger på symtom på de vanligaste psykiska sjukdomar som förekommer i högre åldrar, t.ex. depression, demens, delirium, psykos och ångest. Checklistan består av två delar – en för kognition och en för beteende. En kodlista har utformats för att poängsätta förekomsterna under den senaste månaden. Varje del summeras och summorna förs över i ett stapeldiagram i den grafiska framställningen på sidan 12. Checklistan efterfrågar ingen orsaksförklaring, utan hur ofta olika händelser förekommer. I de fall där man är osäker bör en separat registrering göras eller en direkt observation under en begränsad period.

Kognitiva funktioner är de tankeprocesser som sker i hjärnan från det att man tar emot ett sinnesintryck tills man ger en respons.

Utvärdering och uppföljning

Någon mall för förändringarnas svårighetsgrad har inte utarbetats, och inte heller var gränsen går för om något förekommer ofta nog för att vara skadligt. Sådan viktning av svårighetsgraden är svår. För vissa kan det vara normalt att till exempel ha repetitiva beteenden, upprepa samma fråga, samla på föremål, ropa osv. Det man ska titta efter är om förekomsten ökar i förhållande till det som är normalt för brukaren. Ändringar syns klart i den grafiska framställningen på sidan 12. Det kan finnas många orsaker till förändringarna och dessa är ofta svåra att hitta. Förändringar måste tas på allvar och det är viktigt att ta hjälp av habiliteringen om kompetensen inte finns i den egna kommunen.

Exempel sidan 11 och 12

Kod för förekomst X = Gäller ej 0 = Har inte förekommit 1 = Förekommer flera gånger i månaden 2 = Förekommer flera gånger i veckan 3 = Förekommer flera gånger dagligen 4 = Förekommer under större delen av dagen	Registrering: 1:a reg. 2:a reg. 3:e reg. 4:e reg. 5:e reg.
Kognition	Datum: 1/11-10
1. Ställer samma fråga om och om igen	Utfört av: HM LS
2. Har minnesproblem (t.ex. glömmet namn på personer, överenskommelser m.m.)	0
3. Har svårt att lära sig nya saker/handlingar eller uppgifter (t.ex. ny cd-spelare)	2
4. Känner inte igen närstående personer	

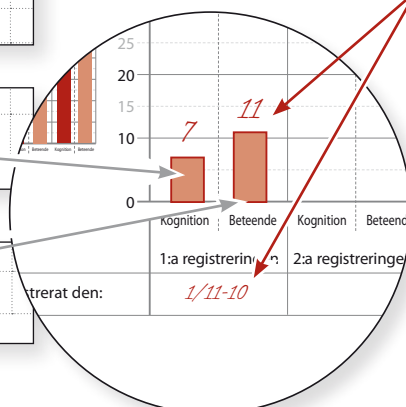
Kom ihåg att skriva upp datum och namn på dem som har utfört registreringen.

Registrera med «koderna» för förekomst.

Rita stapeldiagram här för summan av Kognition och Beteende.

Kom ihåg att skriva in registreringsdatum.

genom hela handlingar eller uppgifter	Summa förekomst kognition (överförs till grafisk framställning)	2
20. Isolerar sig eller drar sig tillbaka	Summa förekomst beteende (överförs till grafisk framställning)	11

Del E: Checklista för bakgrundshändelser som gäller miljö och socialt nätverk

Checklistan innehåller exempel på viktiga händelser som har förekommit inom närmiljön under det senaste året. Sådana bakgrundshändelser kan leda till reaktioner eller ändrat beteende hos brukaren. På sidan 14 finns plats att skriva korta kommentarer, namn eller stödord för vad som har skett. Detta kan vara viktig information att känna till senare. Det finns även plats att notera händelser som inte täcks av exemplen, men som man tror kan vara viktiga i sammanhanget. Om brukaren arbetar eller går till en daglig verksamhet utanför hemmet kontaktas personalen på dessa platser. Kom ihåg att skriva ned namn på dem som ger informationen.

Utvärdering och uppföljning

De individuella variationerna kan vara stora. Reaktionsmönstret kan vara olika på samma händelse och somliga händelser kan medföra oförutsedda reaktioner. Om brukaren förändras, blir mer inbunden och drar sig tillbaka, eller tvärtom – blir aggressiv och aktiv – kan orsaken finnas i närmiljön. Ofta får man vänta på att komma till läkare eller specialist och under tiden kan det vara bra att inhämta upplysningar om det har skett något särskilt inom närmiljön. Det finns många berättelser om händelser som inte hanterats på ett bra sätt och därför lett till beteendeförändringar och allvarig depression eller sorg.

Exempel sidan 13 och 14

Koder för poängsättning
X = Gäller ej 0 = Nej 1 = Ja

Bakgrundshändelser i nätverk och boende

1. Förhållande med fästmo/fästman har tagit slut	X				
2. Har flyttat till annan bostad	0				
3. Familjemedlemmar har gift sig eller fått barn	0				
4. Allvarlig sjukdom i familjen	1				
5. Dödsfall i den närmaste familjen	0				
6. Föräldrar eller nära anhörig har flyttat	0				
7. Föräldrar har skilt sig eller separerat	0				
8. En medboende eller granne har flyttat	0				
9. Andra personer har flyttat in i boendet/gruppboendet	0				

Registrering: 1:a reg. 2:a reg. 3:e reg. 4:e reg. 5

Datum: 1/11-10

Utfört av: HM
LS

Registrera med «koderna» för förekomst.

Kom ihåg att skriva upp datum och vem som har utfört registreringen.

Vid «Ja» (1) – Ge en kort kommentar på sidan 14 i schemat. Ange fråga nr (här anges nr 4)

Korta kommentarer för händelser i miljö och socialt nätverk

Frågor nummer:	1:a registreringen	2:a registreringen
4	Far har blivit allvarligt sjuk. Måste till sjukhus.	

Del F: Sammanfattning, utvärdering och plan för ytterligare undersökningar och åtgärder

Del F är den viktigaste delen i Tidiga tecken. Ingen kartläggning är klar förrän man har analyserat resultaten och bedömt om det finns behov av ytterligare uppföljning eller observationer. Ge en kortfattad sammanfattning av observationerna under delarna A, B, C, D och E. För in vem som ska följa upp resultaten och när detta ska påbörjas eller genomföras. Aktuella åtgärder kan vara att observera enskilda områden under en period för att se om det är en pågående förändring, beställa tid hos allmänläkare, få remiss till specialistvård eller göra ändringar i omvårdnaden.

När sammanfattningen är genomförd bör brukaren, anhöriga, annan personal och kontaktperson på den dagliga verksamheten informeras om resultatet och man bör utforma vidare planer. Var uppmärksam på vem som ska informeras. Jämför med samtyckesförklaringen som säger att upplysningarna ska vara tillgängliga för sjukvårds- och omsorgspersonal med ansvar för att ge brukaren nödvändig hälsovård och praktisk hjälp.

Exempel sidan 15 till 17

4:e registreringen			
4:e registreringen	Observationer och bedömning	Ytterligare uppföljning	Signatur/datum
Del A Allmänt	<i>I allmänhet kräver han mer uppföljning från personalen.</i>	<i>Vi måste utvärdera om han behöver mer hjälp.</i>	<i>10/12-10 H. Svensson</i>
Del B Hälsa			
Del C Färdigheter			
Del D Kognition och beteende			

För in vem som ska följa upp och när detta ska påbörjas eller genomföras.

Ge en kortfattad sammanfattning av observationerna under delarna A, B, C, D och E samt beskriv hur detta ska följas upp vidare.

Du kan tanka hem ett fingerat ifyllt handledningsexemplar av Kartläggningsinstrumentet på www.lul.se, sök på "Tidiga tecken".

Tidiga tecken

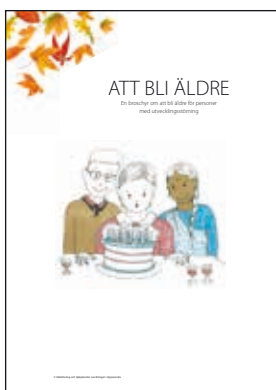
Försämrade funktioner och sjukdom

Samtycke till inhämtande av upplysningar och användning av *Tidiga tecken*

I samarbetet mellan brukaren och vårdapparaten är brukarmedverkan central. Brukarmedverkan är lagstiftad och utgör den enskildes rätt att delta i utformningen av den egna omsorgen. Enskilda brukare kan vara helt eller delvis oförmögna att tillvarata sina intressen och samtidigt vara utan anhöriga eller andra företrädare. Kommunens vård och omsorg har ett särskilt ansvar för att garantera att brukare som är i en sådan situation får sina intressen tillvaratagna. I den svenska lagstiftningen finns regler om utnämnannde av god man eller förvaltare som innebär rätt och tillfälle att uttala sig på brukarens vägnar. En sådan juridisk representant kan vara nödvändig för att tillvarata rätten till brukarmedverkan.

Genom informerat samtycke kan en brukare ge anhöriga fullmakt att agera på hans eller hennes vägnar. Informerat samtycke innebär att brukaren förstår vad han eller hon ger sitt samtycke till och konsekvenserna av detta.

Tidiga tecken får inte användas utan samtycke från brukaren. Samtycket ska vara informerat, vilket innebär att brukaren ska ha fått information om, och förstått vad kartläggningen innebär. Samtycket kan när som helst återkallas av brukaren. *Tidiga tecken* inhämtar information om hälsa, kognitiv funktion, beteende, praktiska och sociala färdigheter samt socialt nätverk. Eftersom det är hälso- och sjukvårdsupplysningar som insamlas rekommenderar vi skriftligt samtycke från personen själv eller god man/förvaltare.

Oberoende av kompetensen till samtycke ska de som genomför kartläggningen sörja för att brukaren informeras och förbereds på bästa möjliga sätt. Häftet *Att bli äldre* är skrivet med lättläst text och utformat för personer med utvecklingsstörning. Häftet kan vara ett stöd till att förklara varför *Tidiga tecken* används. Vi rekommenderar att häftet används aktivt innan kartläggningen påbörjas. I häftet kan man läsa om något av det som sker när man blir äldre och använda detta som grund för att berätta varför man bör vara uppmärksam på den egna hälsan när man blir äldre.

Tidiga tecken

Försämrade funktioner och sjukdom

Kartläggningsverktyget

Uppföljning av äldre personer med kognitiv funktionsnedsättning eller utvecklingsstörning

Ett kartläggningsverktyg för personal inom kommunernas verksamheter för vuxna personer med utvecklingsstörning. Verktöget är avsett att vara ett hjälpmedel för upptäckt av tidiga tecken på försämrade funktioner och sjukdom.

Namn: _____

Födelsedatum: _____ Ålder vid första registreringen: _____

Häftet består av följande delar:

Del A: Allmänna upplysningar

Del B: Checklista för hälsa

Del C: Kartläggning av förändringar av färdigheter

Del D: Checklista för förändringar av kognition och beteende

Del E: Checklista för bakgrundshändelser vad gäller miljö och socialt nätverk

Del F: Sammanfattning, utvärdering och plan för ytterligare undersökningar och åtgärder

Skriv ned nuvarande diagnoser och hjälpmedel

- Med diagnos/sjukdom menas syndrom, funktionshinder, kroniska tillstånd/sjukdomar, förvärvade skador, syn- och hörselnedsättning etc.
- Senare ändringar av diagnoser och hjälpmedel förs in fortlöpande.
- Skriv anteckningar i del F.

Diagnoser/sjukdomar	Datum/signatur
<i>Downs syndrom</i>	<i>1/11-10 Hanna M.</i>
<i>Epilepsi</i>	<i>2/10-12 Karin Holm</i>

Hjälpmedel som glasögon, hörapparat, rullstol, tidshjälpmedel etc.	Datum/signatur
<i>Fick läsglasögon</i>	<i>3/5-10 Lars Ström</i>
<i>Epilepsi</i>	<i>2/10-12 Karin Holm</i>

Särskilda egenskaper som är typiska för syndromet eller utvecklingsstörningen

- Ge en kort beskrivning om det finns hälsomässiga förhållanden som bör följas upp i högre åldrar.
- Vad är dokumenterat om syndromet eller utvecklingsstörningen?
- Sök information i litteratur, på Internet, Socialstyrelsens kunskapsbas om ovanliga diagnoser och intresseorganisationer som FUB, etc.
- Skriv anteckningar i del F.

Fysiska och medicinska förhållanden

Ökad risk för försämrad syn och hörsel, bör kontrolleras regelbundet
Var uppmärksam på problem med nacken

Psykiska och sociala förhållanden

Ökad risk för att få demens efter fyllda 40 år, även större risk för depression.

Bakgrundsinformation

- Skriv en kort översikt över hälsomässiga, sociala och miljömässiga förhållanden tidigare i livet.
- Beskriv särskilda anpassningar eller hänsyn som tas idag.
- Detta är inte en utförlig översikt och ska inte ersätta en fullständig hälsoutredning eller nedskriven levnadshistoria.
- Skriv anteckningar i del F.

Upplysningar om tidigare fysiska och medicinska tillstånd

Opererad för fel på hjärtklaff.

Upplysningar om tidigare psykiska och sociala förhållanden

Inget.

Särskilda händelser tidigare i livet

Bodde på institution i X-stad från 9 till 36 års ålder.

Miste en syster i en bilolycka när han var 27 år.

Var med i fotbollslag.

Särskilda krämpor eller svårigheter som åtgärdas idag, både av personal och personen själv

Tvättning och torkning av ögon – gör det själv.

Han får tätare uppföljning i bostaden nu – 26 juli 2013.

Kommunikation

- Beskriv personens förmåga att uttrycka sig och förmedla sina behov.
- Skriv anteckningar i del F.

Fullt utvecklat
språk

Hela
meningar

9

Två-tre
ordssatser

Ett ord

5

Talar ej

5

Tecken

5

Bildstöd

5

PECS

Signeringslista (personer som utfört denna kartläggning)

[illegible]

- i** Ange om hälsotillståndet har **förändrats under det senaste året**, eller sedan föregående anteckning.
- BMI (Body Mass Index) = kroppsvikt i kilogram dividerat med kroppslängden i meter i kvadrat
Exempel: $70 \text{ kg} / (1,60 \times 1,60) = 27,3$. Se kommentarer och tabell för BMI i "Handboken".
- Skriv anteckningar i del F.

Registrering:	1:a reg.	2:a reg.	3:e reg.	4:e reg.	5:e reg.
Datum:	1/11-12				
Utfört av:	HM LS				

Hälsoundersökningar

1. Undersökning av allmänläkare	Genomförd den	3/5-12			
2. Undersökning av specialistläkare	Genomförd den	-			
3. Utvärdering av mediciner	Genomförd den	-			
4. Tandläkarundersökning	Genomförd den	8/10-12			
5. Synundersökning	Genomförd den	-			
6. Hörselundersökning	Genomförd den	-			
7. Mammografi-/prostataundersökning	Genomförd den	-			
8. Sjukanmäld på arbete/dagaktivitet	Antal dagar	3			
9. Har varit inlagd på sjukhus	Antal dagar	0			
10. Vikt/längd	Uppge vikt/längd	55/170			
11. BMI (Body Mass Index)	BMI = vikt/längd ²	19			
12. Gynundersökning eller urologi					

Uppfattning av hälsotillstånd:

Endast ett X för varje fråga

Registrering:	1:a reg.	2:a reg.	3:e reg.	4:e reg.	5:e reg.
---------------	----------	----------	----------	----------	----------

1. Epilepsi					
Har epilepsi	☐	☐	☐	☐	☐
Har ändrat anfallstyp	☐	☐	☐	☐	☐
Har inte epilepsi	☐	☐	☐	☐	☐
2. Ramlat utan naturlig orsak. <i>Gäller inte fall på grund av halt underlag, epileptiska anfall osv.</i>					
Fler än 6 gånger under det senaste året	☐	☐	☐	☐	☐
2 till 6 gånger under det senaste året	☐	☐	☐	☐	☐
1 gång under det senaste året	☐	☐	☐	☐	☐
Inga fall registrerade under det senaste året	☐	☐	☐	☐	☐
3. Har verkat förvirrad under kortare eller längre perioder. <i>Gäller inte förvirring i samband med epileptiska anfall.</i>					
Fler än 6 gånger under det senaste året	☐	☐	☐	☐	☐
2 till 6 gånger under det senaste året	☐	☐	☐	X	☐
1 gång under det senaste året	X	X	X	☐	☐
Inga förvirringsepisoder registrerade under det senaste året	☐	☐	☐	☐	☐
4. Hörsel					
Är döv	☐	☐	☐	☐	☐
Kraftigt nedsatt hörsel	☐	☐	☐	☐	☐
Något nedsatt hörsel	☐	☐	☐	☐	☐
Normal hörsel	☐	☐	☐	☐	☐
5. Syn					
Är blind	☐	☐	☐	☐	☐
Kraftigt nedsatt syn	☐	☐	☐	☐	☐
Något nedsatt syn	☐	☐	☐	☐	☐
Normal syn	☐	☐	☐	☐	☐

Uppfattning av hälsotillstånd:

Endast ett X för varje fråga

Registrering:		1:a reg.	2:a reg.	3:e reg.	4:e reg.	5:e reg.
6. Trött dagtid	Somnar flera gånger under dagen	☐	☐	☐	☐	☐
	Somnar flera gånger på eftermiddagen/kvällen	☐	☐	☐	☐	☐
	Somnar en gång på eftermiddagen/kvällen	☐	☐	☐	☐	☐
	Sover inte på dagen	☐	☐	☐	☐	☐
7. Nattsömn	Ofta vaken på natten	☐	☐	☐	☐	☐
	Ibland vaken på natten	☐	☐	☐	☐	☐
	God nattsömn	☐	☐	☐	☐	☐
8. Hud: sår, eksem, torr hud, utslag, etc	Har stora problem	☐	☐	☐	☐	☐
	Har vissa problem	☐	☐	☐	☐	☐
	Har inga problem	☐	☐	☐	☐	☐
9. Kontinent/inkontinent: urin och/eller avföring	Är inkontinent	☐	☐	☐	☐	☐
	Har många missöden	☐	☐	☐	☐	☐
	Har enstaka missöden	☐	☐	☐	☐	☐
	Har inga missöden	☐	☐	☐	☐	☐
10. Vätskeintag	Dricker mindre än normalt	☐	☐	☐	☐	☐
	Dricker mer än normalt	☐	☐	☐	☐	☐
	Dricker normalt	☐	☐	☐	☐	☐
11. Handfunktion och finmotorik	Har stora problem	☐	☐	☐	☐	☐
	Har vissa problem	☐	☐	☐	☐	☐
	Har god handfunktion och finmotorik	☐	☐	☐	☐	☐
12. Gångfunktion	Har stora problem	☐	☐	☐	☐	☐
	Har vissa problem	☐	☐	☐	☐	☐
	Har god gångfunktion	☐	☐	☐	☐	☐
13. Smärta	Klagar eller markerar ofta över smärta	☐	☐	☐	☐	☐
	Klagar ibland över smärta	☐	☐	☐	☐	☐
	Klagar inte över smärta	☐	☐	☐	☐	☐
14. Fysisk uthållighet	Har mycket dålig fysisk uthållighet	☐	☐	☐	☐	☐
	Har bristande fysisk uthållighet	☐	☐	☐	☐	☐
	Har god fysisk uthållighet	☐	☐	☐	☐	☐
15. Medicinering	Väsentliga förändringar av medicineringen	☐	☐	☐	☐	☐
	Smärre förändringar av medicineringen	☐	☐	☐	☐	☐
	Tar mediciner, men inga förändringar under det senaste året	☐	☐	☐	☐	☐
	Tar inga mediciner	☐	☐	☐	☐	☐
16. Har bytt hjälpmedel	Ändringar av hjälpmedel registreras löpande under del A	☐	☐	☐	☐	☐
	Har fått nytt hjälpmedel	☐	☐	☐	☐	☐
	Använder hjälpmedel, men inga ändringar under det senaste året	☐	☐	☐	☐	☐
	Har slutat använda något av hjälpmedlen	☐	☐	☐	☐	☐
	Använder inga hjälpmedel	☐	☐	☐	☐	☐
17. För kvinnor; menstruation/övergångsålder	Menstruation har upphört	☐	☐	☐	☐	☐
	Oregelbunden menstruation	☐	☐	☐	☐	☐
	Regelbunden menstruation	☐	☐	☐	☐	☐
18. För män; prostata	Problem att kissa	☐	☐	☐	☐	☐
	Diffus värk	☐	☐	☐	☐	☐
	Inga problem	☐	☐	☐	☐	☐

- Registrera personens förmåga att utföra aktiviteter som du bedömer den **idag**.
- Om flera typer av hjälp ges för samma aktivitet av olika personal bör ni notera högsta hjälpkoden.
- Eftersom det kan förekomma dygnsvariationer hos den enskilde har flera aktiviteter tagits upp under flera perioder under dygnet. Det är viktigt att de som fyller i kartläggningen får korrekt information om hur personen klarar av aktiviteterna under dessa perioder.
- Under varje period finns tomma rader. Använd dessa om det finns andra aktiviteter som kan utgöra goda indikatorer för denna person.
- Första kartläggningen är en startstatus för personens behov av hjälp. Senare kartläggningar ska bedömas utifrån denna.
- Summera hjälpkoderna och summera antalet frågor som besvarats. Frågor om aktiviteter som inte är aktuella (x) ska inte tas med i summeringen. Summorna förs över till sidan 10 – Summering av hjälpbehov.
- Skriv anteckningar i del F.

Koder för hjälpbehov

Kod	Beskrivning av typ av hjälp och personalens närvaro	
X	Gäller ej	Aktiviteten är inte aktuell. T.ex. personen har inte tvättmaskin, arbete/daglig verksamhet.
0	Självständig	Brukaren påbörjar, utför och avslutar aktiviteten självständigt. Personalen behöver inte vara närvarande när aktiviteten utförs.
1	Påminnelsehjälpmedel	Brukaren behöver dags-/veckoplan eller annan skriftlig vägledning/bildvägledning för att genomföra aktiviteten. Personalen utformar en dags-/veckoplan med påminnelser om hur aktiviteten ska påbörjas eller genomföras, men finns inte närvarande under aktiviteten.
2	Starthjälp	Brukaren får hjälp att påbörja aktiviteten men utför den självständigt. Personalen måste vara närvarande och ge starthjälp i form av tecken och gester eller med verbal påminnelse.
3	Närvaro	Brukaren mottar påminnelser/verbal hjälp under aktiviteten för att utföra den. Personalen är närvarande under hela aktiviteten och ger indirekt hjälp i form av tecken och gester eller i form av verbala påminnelser.
4	Delvis övertagande	Brukaren tar emot direkt hjälp för att utföra delar av aktiviteten. Personalen är närvarande under hela aktiviteten och ger hjälp med att utföra delar av aktiviteten eller i form av delvis eller fullständig handledning.
5	Fullständigt övertagande	Brukaren utför inte aktiviteten. Personalen utför hela aktiviteten.

Morgon

Registrering:	1:a reg.	2:a reg.	3:e reg.	4:e reg.	5:e reg.
Datum:	1/11-10	3/11-11	2/11-12		
Utfört av:	HM LS	HM LS	HM LS		
1. Stiger upp i normal tid för denna person	0	0	1		
2. Duschar/tvättar sig	1	2	2		
3. Klär på sig	0	1	2		
4. Går på toaletten	0	1	1		
5. Lagar frukost	2	2	3		
6. Äter frukost	0	0	1		
7. Borstar tänder	1	2	3		
8. Tar på sig ytterkläder enligt väderförhållanden och tillfälle	3	3	4		
9. Lämnar bostaden i rätt tid	1	1	2		
10. <i>Tar bussen till arbetet</i>	0	2	5		
11.					
12.					
Summa hjälpkoder	8	14	24		
Summa, antal besvarade frågor <i>Aktiviteter som inte är aktuella (X) tas inte med</i>	10	10	10		

Dag

Dag	Kontaktperson:	Anders Eriksson				
Hämta information från arbete/daglig verksamhet. Om personen inte har dagliga verksamheter, utelämnas denna del.	Registrering:	1:a reg.	2:a reg.	3:e reg.	4:e reg.	5:e reg.
1. Kommer i rätt tid på morgonen						
2. Tar av och hänger upp ytterkläder						
3. Deltar i gemensamt möte						
4. Utför fasta arbetsuppgifter						
5. Hittar på arbetsplatsen						
6. Äter lunch						
7. Följer fasta rutiner vid pauser						
8. Går på toaletten						
9.						
10.						
11.						
12.						
Summa hjälpkoder						
Summa, antal besvarade frågor						
Aktiviteter som inte är aktuella (X) tas inte med						

Koder för behov av stöd (Se beskrivning av hjälpkoder på sidan 7.)

Kod

x Gäller ej	3 Närvaro
0 Självständig	4 Delvist övertagande
1 Påminnelsehjälpmedel	5 Fullständigt övertagande
2 Starthjälp	

Kväll

Registrering:	1:a reg.	2:a reg.	3:e reg.	4:e reg.	5:e reg.
1. Lagar middag					
2. Äter middag					
3. Städar undan tallrik och bestick efter middag					
4. Kan använda radio, musikanläggning och tv					
5. Går på toaletten					
6. Klär av sig					
7. Duschar eller tvättar sig					
8. Borstar tänder					
9. Går och lägger sig i normal tid för denna person					
10.					
11.					
12.					
Summa hjälpkoder					
Summa, antal besvarade frågor					
Aktiviteter som inte är aktuella (X) tas inte med					

Veckosysslor

Registrering:	1:a reg.	2:a reg.	3:e reg.	4:e reg.	5:e reg.
1. Håller bostaden städad – som normalt för denna person					
2. Använder dammsugare					
3. Torkar golv					
4. Dammtorkar					
5. Använder tvättmaskin					
6. Hittar matvaror i känd butik					
7. Betalar i butik med kontanter eller kort					
8. Hittar i närmiljön (runt bostaden, t.ex. till affären)					
9. Hittar i bostaden					
10.					
11.					
12.					
Summa hjälpkoder					
Summa, antal besvarade frågor					
Aktiviteter som inte är aktuella (X) tas inte med					

Summering av behov av stöd

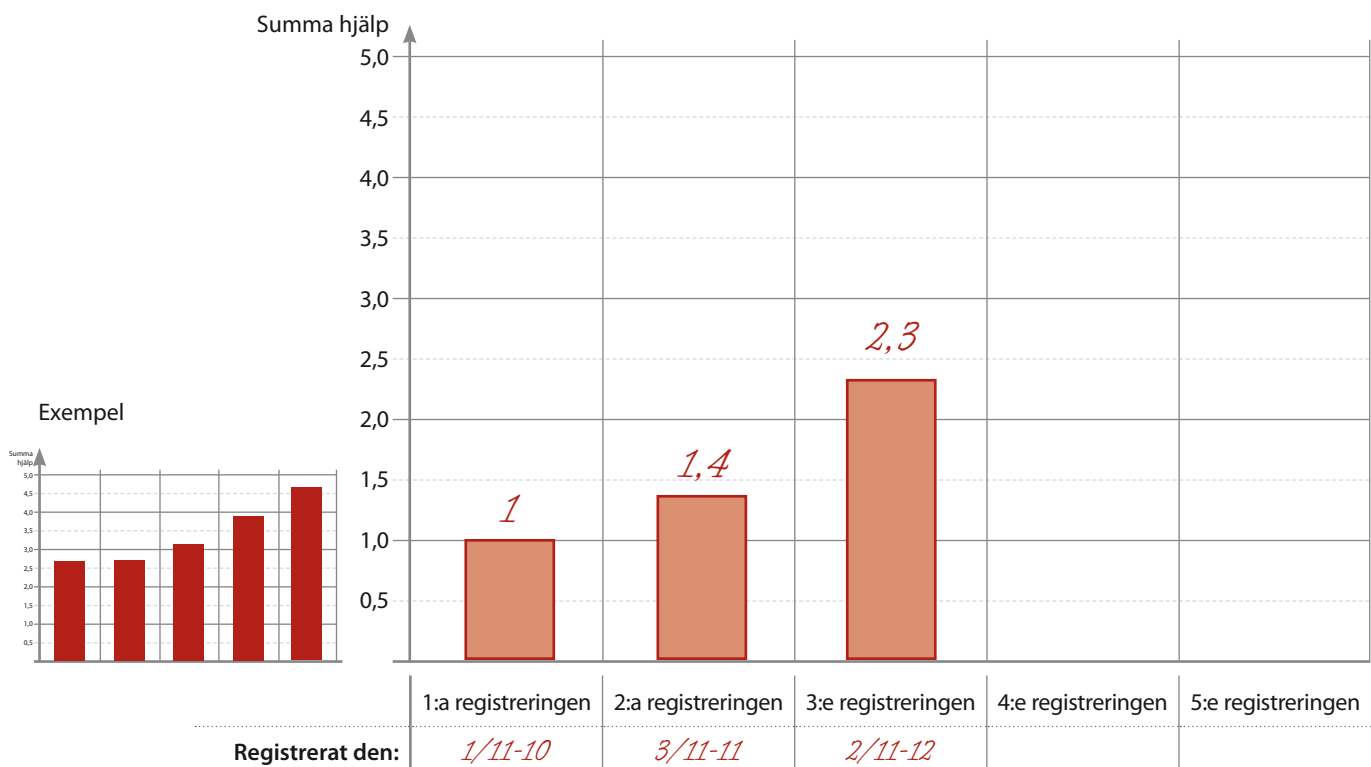
Metod för uträkning av genomsnittligt hjälpbehov:

- För över summorna från de enskilda perioderna till tabellen nedan.
- Summera hjälpkoderna för alla perioder.
- Summera antalet frågor för alla perioder. Kom ihåg att frågor om handlingar som inte är aktuella (X) inte ska tas med.
- Räkna ut genomsnittet genom att dividera (dela) summan av hjälpkoderna med summan av antalet frågor som besvarats.
- Avrunda till en decimal (t.ex. 2,495 till 2,5)
- Exempel: Summa hjälp = 93, Summa frågor = 34. Genomsnittet blir $93:34 = 2,735$. Avrundat blir summan för hjälpbehovet 2,7
- Gör ett stapeldiagram i färger genom att överföra värdena för det genomsnittliga hjälpbehovet till den grafiska framställningen.
- Skriv anteckningar i del F.

	1:a registreringen		2:a registreringen		3:e registreringen		4:e registreringen		5:e registreringen	
	Summa hjälp	Summa frågor	Summa hjälp	Summa frågor	Summa hjälp	Summa frågor	Summa hjälp	Summa frågor	Summa hjälp	Summa frågor
Morgon	1	10	14	10	24	10				
Dag	7	8	10	8	16	8				
Kväll	9	9	11	9	18	9				
Veckosysslor	11	8	13	8	22	8				
Summa	35	35	50	35	80	35				
Genomsnittligt behov av stöd (Summa hjälpinsatser dividerat med (delat med) summa frågor)	1		1,4		2,3					

Grafisk framställning av behov av stöd

För över värdena för genomsnittligt hjälpbehov (i tabellen ovan) och rita ett stapeldiagram.

- Bedöm hur ofta beteendet har förekommit under den **senaste månaden**.
- Använd koderna nedan för att ange frekvensen.
- Första registreringen är ett startstatus för personens beteende och kognition. Senare kartläggningar ska bedömas utifrån denna.
- Summera koder för kognition och beteende.
- Rita en färglagd pelare genom att överföra summorna till den grafiska framställningen på nästa sida.
- Skriv anteckningar i del F.

Kod för förekomst

X = Gäller ej

0 = Har inte förekommit

1 = Förekommer flera gånger i månaden

2 = Förekommer flera gånger i veckan

3 = Förekommer flera gånger dagligen

4 = Förekommer under större delen av dagen

Kognition

Registrering:	1:a reg.	2:a reg.	3:e reg.	4:e reg.	5:e reg.
Datum:	1/11-10				
Utfört av:	HM LS				
1. Ställer samma fråga om och om igen	0				
2. Har minnesproblem (t.ex. glömmet namn på personer, överenskommelser m.m.)	A. namn på personer B. överenskommelser C. hur saker används				
3. Har svårt att lära sig nya saker/handlingar eller uppgifter (t.ex. ny cd-spelare)	2				
4. Känner inte igen närstående personer					
5. Pratar om händelser som inte har inträffat					
6. Har svårt att finna ord					
7. Har svårt att finna namn på föremål					
8. Har svårt att orientera sig i kända omgivningar (t.ex. utanför bostad)					
9. Är förvirrad över tiden på dygnet (t.ex. dag/natt)					
10. Har svårt att orientera sig i tid (dag, månad, år, årstid)					
11. Har problem med övergångar (t.ex. mellan personer, aktiviteter, platser eller personalskifte)					
12. Har problem att starta en handling eller uppgift					
13. Har problem att hålla koncentrationen genom hela handlingar eller uppgifter					
Summa förekomst kognition (överförs till grafisk framställning)	2				

Beteende

Registrering:	1:a reg.	2:a reg.	3:e reg.	4:e reg.	5:e reg.
1. Gråter i situationer där ingen känd orsak finns					
2. Visar fysisk ilska/aggression					
3. Visar verbal ilska/aggression					
4. Pratar med sig själv					
5. Har blivit känslig för, eller reagerar på ljud					
6. Slarvar med personlig hygien					
7. Skadar sig själv					
8. Förstör föremål					

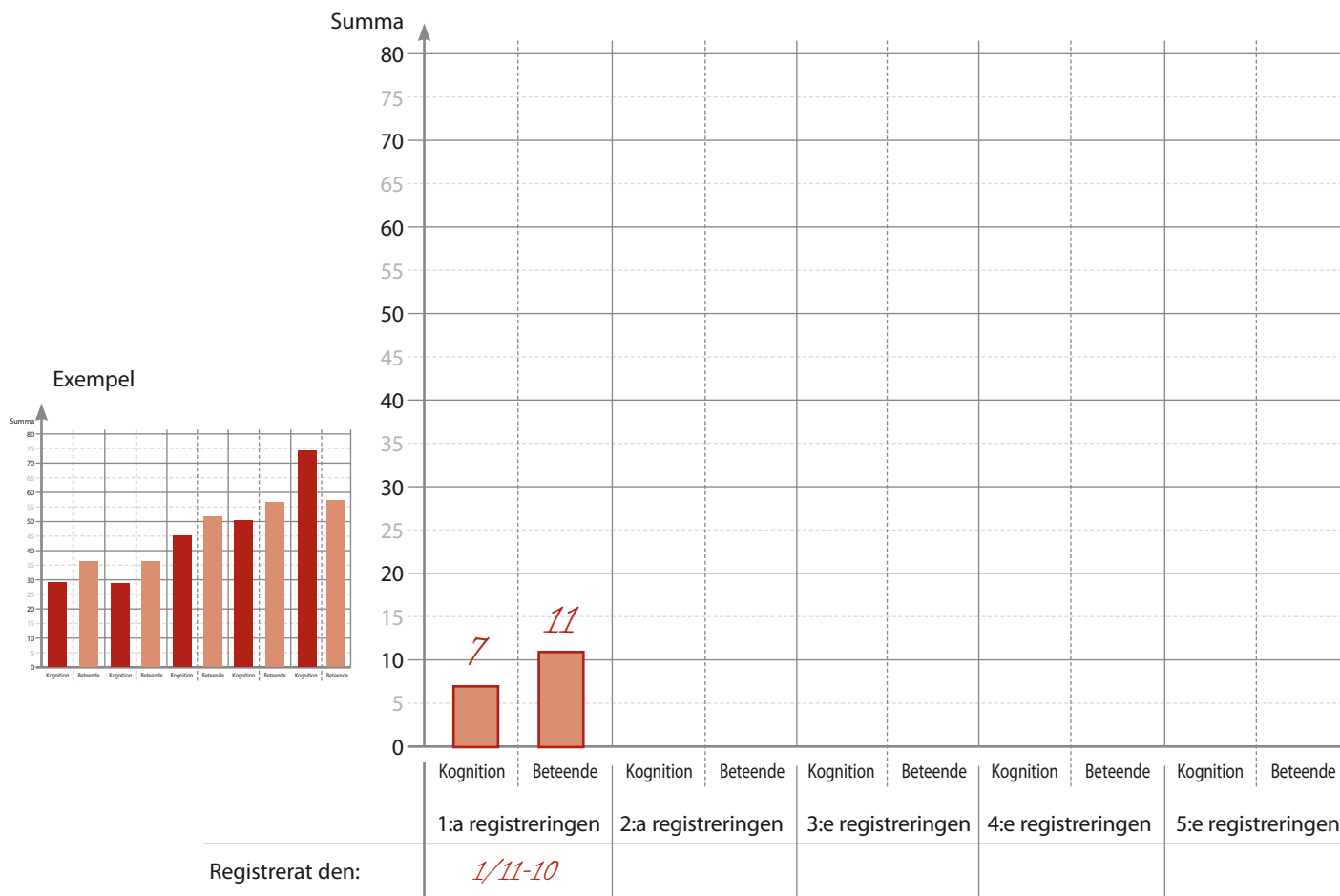
Fortsättning på nästa sida

Beteende *fortsättning ...*

Registrering:	1:a reg.	2:a reg.	3:e reg.	4:e reg.	5:e reg.
9. Utför samma rörelse gång på gång utan synbar anledning (gester, självstimulering)					
10. Är orolig eller rastlös					
11. Verkar ledsen, nedstämd och deprimerad					
12. Har ofta humörsvingningar					
13. Visar avundsjuka gentemot andra personer					
14. Deltar mer sällan i fritidsaktiviteter					
15. Tar mer sällan kontakt med vänner, familj, grannar eller kamrater					
16. Är passiv och tar mindre initiativ					
17. Har onormalt sexuellt beteende (tal, aktivitet)					
18. Samlar eller hamstrar föremål					
19. Svårighet att samarbeta med andra personer (gruppbostad eller daglig verksamhet)					
20. Isolerar sig eller drar sig tillbaka					
Summa förekomst beteende (överförs till grafisk framställning)	11				

Grafisk framställning av förändringar i kognition och beteende

För över summorna för kognition och beteenden och rita ett stapeldiagram.

Del E: Checklista för bakgrundshändelser som gäller miljö och socialt nätverk

- När du fyller i schemat för första gången registrerar du förändringar som skett under det **senaste året**.
- Därefter registreras förändringar sedan föregående registrering.
- Detta är endast en checklista. Den är inte fullständig. Om det finns andra moment som bör tas med använder du de tomma raderna.
- Se till att få riktiga uppgifter från rätt miljö. Kontakta till exempel anhöriga och arbetsplatsen om det är aktuellt.
- Ge en kort kommentar till förändringarna på nästa sida (viktiga namn, tidpunkter etc.).
- Skriv anteckningar i del F.

Koder för poängsättning

X = Gäller ej **0** = Nej **1** = Ja

Bakgrundshändelser i nätverk och boende

Registrering:	1:a reg.	2:a reg.	3:e reg.	4:e reg.	5:e reg.
Datum:	1/11-10				
Utfört av:	HM LS				
1. Förhållande med fästmo/fästman har tagit slut	x				
2. Har flyttat till annan bostad	0				
3. Familjemedlemmar har gift sig eller fått barn	0				
4. Allvarlig sjukdom i familjen	1				
5. Dödsfall i den närmaste familjen	0				
6. Föräldrar eller nära anhörig har flyttat	0				
7. Föräldrar har skilt sig eller separerat	0				
8. En medboende eller granne har flyttat	0				
9. Andra personer har flyttat in i boendet/gruppboenden	0				
10. Någon i personalen har gift sig eller fått barn	0				
11. Bytt kontaktperson i boendet	0				
12. Någon i personalen som var viktig för personen har slutat	1				
13. Allvarlig sjukdom bland vänner, kamrater eller personal	1				
14. Dödsfall bland vänner, kamrater, personal eller husdjur	0				
15. Ny personal har börjat	1				

Händelser på daglig verksamhet

Kontaktperson: Anders Eriksson

16. Bytt arbetsledare	0				
17. Har bytt dagaktivitet/jobb	0				
18. Har kortare arbetsdag	1				
19. Har färre arbetsdagar	0				
20. Har slutat på/bytt dagaktivitet/jobb	0				
21. En kollega har slutat/börjat på dagaktivitet/jobb	0				

Andra aktuella händelser

22.					
23.					
24.					
Summera antal förändringar	5				

Korta kommentarer, stödord, namn och dylikt för händelser i miljö och socialt nätverk.

Frågor nummer:	1:a registreringen	2:a registreringen	3:e registreringen	4:e registreringen	5:e registreringen
4	<i>Far har blivit allvarligt sjuk. Måste till sjukhus.</i>				

- Gör en kort bedömning av helhetsbilden mot bakgrund av den kartläggning som genomförts.
- Är hälsa och funktionsnivå stabila eller har det skett förändringar eller händelser i närmiljön som kan ha betydelse, osv.?
- Avsluta med vilka observationer, åtgärder, anpassningar eller undersökningar som bör göras av vem och när.
- Kom ihåg att informera personen själv om det som framkommit av kartläggningen.

1:a registreringen

1:a registreringen	Observationer och bedömning	Ytterligare uppföljning	Signatur/datum
Del A Allmänt			
Del B Hälsa			
Del C Färdigheter			
Del D Kognition och beteende			
Del E Bakgrunds- händelser			

Har en omvårdnadsplan eller liknande utarbetats eller utvärderats under denna period: Ja ☐ Nej ☐

2:a registreringen

2:a registreringen	Observationer och bedömning	Ytterligare uppföljning	Signatur/datum
Del A Allmänt			
Del B Hälsa			
Del C Färdigheter			
Del D Kognition och beteende			
Del E Bakgrunds- händelser			

Har en omvårdnadsplan eller liknande utarbetats eller utvärderats under denna period: Ja ☐ Nej ☐

3:e registreringen

3:e registreringen	Observationer och bedömning	Ytterligare uppföljning	Signatur/datum
Del A Allmänt			
Del B Hälsa			
Del C Färdigheter			
Del D Kognition och beteende			
Del E Bakgrunds- händelser			
Har en omvårdnadsplan eller liknande utarbetats eller utvärderats under denna period: Ja ☐ Nej ☐			

4:e registreringen

4:e registreringen	Observationer och bedömning	Ytterligare uppföljning	Signatur/datum
Del A Allmänt	<i>I allmänhet kräver han mer uppföljning från personalen.</i>	<i>Vi måste utvärdera om han behöver mer hjälp.</i>	<i>10/12-10 H. Svensson</i>
Del B Hälsa			
Del C Färdigheter			
Del D Kognition och beteende			
Del E Bakgrunds- händelser			
Har en omvårdnadsplan eller liknande utarbetats eller utvärderats under denna period: Ja ☐ Nej ☐			

5:e registreringen

5:e registreringen	Observationer och bedömning	Ytterligare uppföljning	Signatur/datum
Del A Allmänt			
Del B Hälsa			
Del C Färdigheter			
Del D Kognition och beteende			
Del E Bakgrunds- händelser			
Har en omvårdnadsplan eller liknande utarbetats eller utvärderats under denna period: Ja ☐ Nej ☐			

ATT BLI ÄLDRE

En broschyr om att bli äldre för personer
med utvecklingsstörning

Alla blir äldre.

Detta häfte hjälper dig att tänka på vad
som händer med dig när du blir äldre.

Att bli äldre

Här är några av de saker som händer med din kropp när du blir äldre.

Du får grått hår och rynkor.

Du kanske inte kan gå så bra och behöver längre tid att göra saker.

Du behöver kanske glasögon eller en hörapparat.

Kanske tycker du det är svårare att komma ihåg saker.

Bra saker med att bli äldre

Det är många saker som blir bra när du blir äldre.

Du kan sova längre på morgonen.

Du kan resa och titta på saker

Bra saker med att bli äldre

Det är många saker som blir bra när du blir äldre.

Du får mer tid att göra roliga saker.

Du kan gå på café eller
besöka vänner

Du kan gå på bio eller teater.

En del saker blir **svårare** ...

Saker som kan ske när du blir äldre och som kan vara lite svårare.

Du kan bli glömsk.

Du kanske måste flytta för att du behöver mer hjälp.

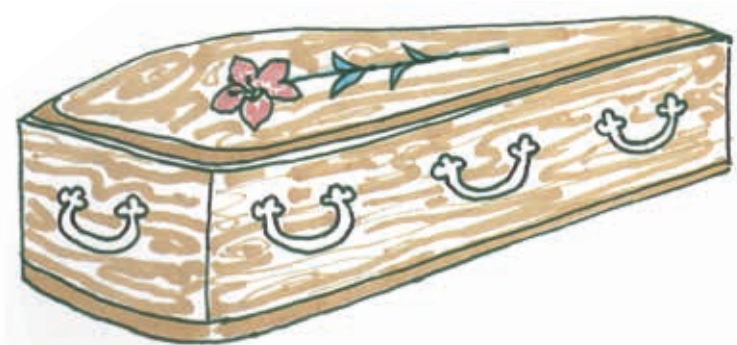

Det kan bli svårare att klara allt själv.

En del saker blir **svårare** ...

Du kan bli sjuk.

Människor dör. Dina föräldrar
eller nära vänner kan dö.

Klimakteriet

Klimakteriet betyder att mensen slutar. Klimakteriet händer alla kvinnor. Det brukar hända efter 45 års ålder, men för vissa kvinnor slutar den tidigare än så. Det som händer är att:

Mensen kommer mindre ofta och slutar så småningom helt.

Kroppen förändras och kvinnan blir kanske lite tjockare runt magen.

Humöret kan svänga snabbt. Ibland är hon kanske glad och lycklig hela tiden. Vid andra tillfällen blir hon kanske ledsen och på dåligt humör.

Klimakteriet

Många kvinnor har "värmevallningar".
Det är när kroppen känns för varm.

Det kan också kännas svettigt.

Då kanske hon behöver fläkta sig
själv för att hålla sig sval.

Svettningarna kan hålla på i några
minuter eller upp till en timme. De
kan inträffa flera gånger varje dag.

Svettningarna kan också komma
på natten.

Kvinnor måste ha tillräckligt med
kalcium och ta kalktabletter för att
deras ben ska vara starka. En del
kvinnor måste ta hormontabletter
för att må bra – din läkare hjälper
dig med detta.

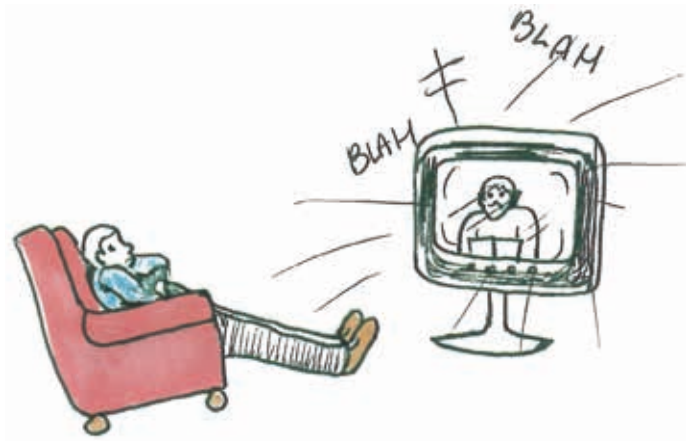

Dåliga saker

Äta chips och fet mat.

Sitta ensam framför TV:n hela dagarna.

Dricka för mycket öl.

Att inte sköta om sitt eget utseende.

Röka.

Bra saker

Träna och vara aktiv

Äta bra mat

Ta hand om utseendet.

Lära sig nya saker

Fortsätta ta hand om sina saker

Vad skulle du vilja ska hända när du blir äldre?

Tänk på ...

Var du vill leva och bo

Vem du vill leva med

Vad skulle du vilja ska hända när du blir äldre?

Tänk på ...

Vad du har lust att göra

Vilken hjälp du kanske kan behöva

Kom ihåg

Det är viktigt att prata om att bli äldre

Vem kan du prata med?

Dina föräldrar

Din kompis

Din kontaktperson

Din sjuksköterska

Vem vill du prata med?

.....

.....

.....

Tack till den skotska föreningen för Downs syndrom som ställt text och illustrationer till förfogande för den svenska utgåvan.

Down's Syndrome / Scotland
158-160 Balgreen Road, Edinburgh EH11 3AU
www.dsscotland.org.uk

Författare: Lou Marsden
Illustrationer: Gill Smith

Svensk översättning: OP-konsult AB
© Habilitering och Hjälpmedel, Landstinget i Uppsala län
(2010, 2013)

Tidiga tecken

Försämrade funktioner och sjukdom

Livslängden för personer med utvecklingsstörning har ökat betydligt under de senaste årtiondena. Utveckling av den medicinska kunskapen och förbättrade livsvillkor är några av förklaringarna till att de blir äldre, precis som den övriga befolkningen.

I grunden åldras personer med utvecklingsstörning ungefär på samma sätt som andra, men de möter särskilda utmaningar. Personer med utvecklingsstörning kan ha en kombinerad problematik med fysiska och kognitiva svagheter. I varierande grad påverkar detta deras förmåga att klara av vardagen och möjligheterna att påverka miljön omkring dem.

Detta ställer krav på att uppmärksamma tidiga tecken på tillkommande kognitiva funktionsnedsättningar, t ex vid demens.

Inom kommunala och landstingsdrivna verksamheter och deras privata entreprenader känner man av de förändringar som ökad ålder medför hos personer med utvecklingsstörning. Förmedling av kunskap, utveckling av omsorgsmodeller och ett genomgripande attitydarbete är något man ser behov av i framtiden.

Kartläggningsinstrumentet *Tidiga tecken* är utvecklat av det nationella norska kompetenscentret för åldrande och hälsa som sedan 2004 administrerat ett nationellt utvecklingsprogram om utvecklingsstörning och åldrande.

För anpassningen till svenska förhållanden ansvarar neuropsykolog Barry Karlsson och överläkare Monica Björkman.

**AKADEMISKA
SJUKHUSET**

Habilitering och hjälpmedel

**Uppsala
KOMMUN**